

DIVADELNÍ FAKULTA
AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

KAMILA PARSI ŽĎÁRSKÁ
NA POČÁTKU BYLO ZRNKO PÍSKU
DRAMATICKOVÝCHOVNÁ DÍLNA
V MUZEJNÍM EDUKAČNÍM PROGRAMU

KATEDRA VÝCHOVNÉ DRAMATIKY
STUDIJNÍ OBOR: DRAMATICKÁ VÝCHOVA

VEDOUCÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE: doc. Mgr. KAREL VOSTÁREK

PRAHA 2022

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucího práce s použitím uvedené literatury a pramenů.

V Praze dne 24. 5. 2022

Podpis.....

UPOZORNĚNÍ

Využití a společenské uplatnění výsledků bakalářské práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi, je možné pouze na základě licenční smlouvy, tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

ABSTRAKT

Záměrem dramatickovýchovné dílny Na počátku bylo zrnko písku, která je předmětem této práce, bylo přiblížit účastníkům zážitkovou a interaktivní formou vznik skleněné figurky od základní suroviny až po finální výrobek.

Zároveň jsem si kladla za cíl představit účastníkům expozici Muzea skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou, ve kterém se dílna konala, novou, zajímavou formou a prostřednictvím metod dramatické výchovy podnítit jejich představivost, schopnost vnímat věci okolo nás v souvislostech a prohloubit jejich komunikační schopnosti.

Dílna proběhla celkem třikrát se třemi různými věkovými skupinami. Ve své práci zachycuji proces hledání funkčního konceptu dílny a podrobně zaznamenávám průběh všech tří lekcí, ze kterých vyplynula zajímavá srovnání vzhledem ke specifickým dané skupiny.

ABSTRACT

The intention of the drama education workshop named „At the beginning there was a grain of sand“, which is the subject of this work, was to bring the participants in an interactive way closer to the experience of making the glass figurine out of the basic raw materials to the final product.

At the same time, I aimed to introduce the exposition of the Museum of Glass and Jewellery in Jablonec nad Nisou, where the workshop took place, to the participants in a new, interesting way. Through drama in education methods

I stimulated their imagination, ability to perceive things around us in context and deepen their communication skills.

The workshop took place three times in total with three different age groups. In my work I captured the process of finding a functional concept of the workshop. I also recorded the course of all three lessons in good detail, which resulted in interesting comparisons with respect to the specifics of the given groups.

OBSAH

ÚVOD	7
1. FENOMÉN MUZEA	9
1.1. Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou	10
1.1.1. Muzejní edukace	11
1.1.2. Osobnost lektora	13
1.2. Edukační projekt „Na počátku bylo zrnko písku“	15
2. FENOMÉN SKLA	17
2.1. Historie sklářské výroby	17
2.2. Složení a výroba skla	18
2.2.1. Sklářský kmen	19
2.2.2. Tavba skla a sklářské profese	20
2.3. Historie zrodu železnobrodské skleněné figurky	21
3. PROJEKT NA POČÁTKU BYLO ZRNKO PÍSKU	23
3.1. Příprava projektu	24
3.2. Cíle projektu	25
3.2.1. Moje motivace k realizaci projektu	27
3.3. Postava loutky Skloráda	28
3.4. Charakteristika účastníků projektu	28
3.5. Realizace projektu	30
3.5.1. Bodový scénář lekce	31
3.5.2. Realizace 1. lekce	33
3.5.3. Realizace 2. lekce	39
3.5.4. Realizace 3. lekce	46
3.6. Závěrečné zhodnocení projektu	50
ZÁVĚREČNÁ REFLEXE	54

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	55
SEZNAM PŘÍLOH	57

ÚVOD

Od počátku svého studia oboru dramatické výchovy jsem si uvědomovala velký potenciál pozitivního působení na celostní rozvoj dítěte, který v sobě dramatická výchova skrývá. Převážnou část svého dosavadního života jsem se zabývala výtvarnou činností a poznávání obohacujících prvků, které do této oblasti může vnést právě dramatická výchova, mě dovedlo k myšlence věnovat se tomuto aspektu v bakalářském projektu. Rozhodla jsem se vycházet z výtvarného materiálu, který znám nejlépe, a tím je sklo. Projekt pod názvem *Na počátku bylo zrnko písku* nabídl dětem putování za zrodem a výrobním procesem skleněné figurky.

Ve své předchozí praxi jsem se často zabývala řemeslnou edukací jako lektor rukodělných dílen. Nejen z tohoto důvodu jsem si vybrala pro realizaci bakalářského projektu dramatickovýchovnou dílnu formou muzejní vzdělávací lekce, která kromě edukačního aspektu obsahovala dramatické aktivity a zároveň nabízela i rukodělnou činnost. Nadšení i zázemí pro můj projekt jsem našla v Muzeu skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou, kde se celý projekt i realizoval.

Další motivací, která mě vedla k této volbě, byla skutečnost, že jsem se před rokem nově ocitla v roli učitelky výtvarného oboru v rámci základní umělecké školy a vzápětí i oboru literárně-dramatického tamtéž. Bylo pro mě nesmírně zajímavé pozorovat, jak se výtvarně založené děti vyrovnávaly s rozpaky, když jsem vložila do výuky nějakou z metod dramatické výchovy, a naopak, s jakým prvotním ostychem se děti z literárně-dramatického oboru stavěly k jakékoli drobné rukodělné činnosti. Bořit mezioborové bariéry je pro mě velká, celoživotní výzva.

Ve své předchozí didaktické praxi jsem se věnovala dětem i dospělým napříč věkovým spektrem. Pro účely své práce jsem si zvolila tři věkové skupiny, mateřskou školu a první a druhý stupeň základní školy. Zajímalo mě, jak jeden

koncept lekce budou vnímat děti různého věku a zaměření. Pro realizaci projektu se mi podařilo získat nejen širokou věkovou škálu účastníků, ale i zájmově různorodé skupiny. Nejmenší účastníci byli z řad Montessori vzdělávacího systému. Další dvě skupiny byly složeny ze žáků základních uměleckých škol, střední věková skupina byli žáci výtvarného oboru a nejstarší děti navštěvovaly literárně-dramatický obor.

Hlavním protagonistou dílny se stala skleněná loutka krajánka Skloráda. K jeho zrodu vedla dlouhá cesta, ale tato volba se ukázala šťastnou, protože prvek loutky zafungoval jako velmi účelný prostředník v komunikaci s dětmi napříč věkem i zaměřením. Součástí dílny byla i tvůrčí část, ve které si děti mohly vytvořit vlastní malou loutku. Vyrobená loutka s nimi a s jejich zážitky, které dle reflexí byly převážně pozitivní, pak odešla domů.

1. FENOMÉN MUZEA

Konvenční pojetí muzea jako souboru expozic se staticky umístěnými exponáty je v dnešní době stále platné. Nicméně snaha muzejních institucí přiblížit se více návštěvníkovi, a hlavně dětskému návštěvníkovi, má již dlouhodobě vzestupnou tendenci. Řada muzeí napříč žánry zahrnuje do svých expozic **didaktické exponáty**, na které si lze nejen sáhnout, ale u nichž lze třeba i prozkoumat nějakou jejich specifickou funkci související s oborem, kterým se daná instituce zabývá. Didaktické exponáty výrazně napomáhají porozumění zpracovávané problematice a jednoznačně zvyšují **návštěvnickou atraktivnost a aktivní osvojování nového vědění**.

Pro tento druh přístupu se používá výraz „visitor friendly“. V „přátelském muzeu“ se najdou nápaditě koncipované expozice se zajímavými a interaktivními prvky, které kromě zraku zapojují i ostatní smysly.

S touto tendencí je neodmyslitelně spojena oblast **muzejní edukace**. Muzea nabízejí návštěvníkům širokou škálu aktivit od komentovaných prohlídek, besed s autory a přednášek kurátorů, až po workshopy, kurzy nebo výtvarné dílny.

Specifickým odvětvím oboru jsou **muzejní edukační programy**, které návštěvníkovi kromě teoretického rámce nabízejí i aktivní tvořivý zážitek, přes praktické činnosti až po dramatické etudy.

„Současná pedagogika si velmi dobře uvědomuje vztah mezi informacemi a poznáním: poznání nepochybně obsahuje informace, ale nelze je redukovat jen na ně. [...] Izolované vědomosti jsou tak pro návštěvníka v zásadě bezcenné. Toto je podstatný aspekt problému, jenž vysvětluje malý efekt „obyčejných“ muzejních návštěv pro návštěvníkovo vědění a nejlépe opodstatňuje důležitost muzejní edukace a různých didaktických prostředků umístěných do expozice. Fakt, že pouhým prohlížením vystavených muzeálií a evidováním informací na štítcích u

exponátů ke zprostředkování poznání návštěvníkům nedochází (pokud návštěvník zrovna není odborníkem na určitý druh sbírkových předmětů), potvrzují současné poznatky psychologie o fungování lidského myšlení a mechanismech osvojování nového vědění. [...] Situace v muzejní expozici je o to komplikovanější, že návštěvníkovi muzeum během „obyčejné“, neasistované prohlídky poskytuje téměř výhradně právě informace vizuální povahy a jen minimum informací, tak jak je obvykle chápeme, tedy informaci v pojmových schématech. Tato situace je markantní zvláště v expozicích umění, kde je stručný popis často jedinou informací – kromě té vizuální. Získat smysluplné poznání za této situace je tak pro návštěvníka velmi problematické.”¹

1.1. MUZEUM SKLA A BIŽUTERIE V JABLONCI NAD NISOU

Historie Muzea skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou sahá až do poslední třetiny 19. století. Jeho současná podoba nabízí na poměrně malém prostoru unikátní **soubor sbírek nejen z oboru skla a bižuterie**, ale představuje i obsáhlou expozici knoflíků, mincí, medailí a plaket. Vystavené sbírky jsou umístěny do krásné secesní budovy v centru města a návštěvníkům nabízejí **dvě rozsáhlé stálé expozice**.

První expozice pod názvem *Nekonečný příběh bižuterie* představuje návštěvníkům historický průřez bižuterní výrobou, která výrazně ovlivnila celý region a **fenomén české bižuterie** proslavila po celém světě. Sbírkou podchycuje lidskou potřebu zdobit se a představuje historický vývoj pradávného spojení účelu a krásy. Některé exponáty, uspořádané dle jednotlivých evropských uměleckých směrů od doby železné až po secesi, jsou až tři tisíce let staré.

¹ ŠOBAŇOVÁ, P. (2017): s. 8

Druhá stálá expozice zaštitěná názvem *Čarovná zahrada – České sklo sedmi století* nabízí návštěvníkům otevřený prostor, ve kterém mohou nahlédnout **historii sklářské výroby** v hlubších kontextu. V expozici nechybějí podněty k zamyšlení, ale ani hravé a didaktické prvky pro zvědavé návštěvníky.

K historické budově muzea je nově přistavěn *Skleněný krystal*, objekt ve tvaru vybroušeného kamene, který ve své horní části poskytuje neobyčejně působivý prostor pro prezentaci **současných českých svítidel** v propojení s tematickými výstavami. Ve spodní části budovy vzniká unikátní expozice **vánočních ozdob**. Jablonecké muzeum je kromě nesmírně obsáhlých sbírek skla a bižuterie také držitelem největší veřejné sbírky vánočních ozdob, a to v celosvětovém měřítku. Pojetí budoucí expozice vychází z faktu, že vánoční ozdoby se od českých výrobců exportovaly převážně do zámořských destinací, a proto tvar vitrín bude připomínat Manhattan nebo zaoceánský parník.

Muzeum disponuje i dalšími budovami, ze kterých je zde dobré zmínit **areál sklářské osady Kristiánov** nedaleko Bedřichova, kde se v autentickém prostředí představuje historie této sklářské obce Jizerských hor.

1.1.1. MUZEJNÍ EDUKACE

Z celkového pojetí Muzea skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou je zřejmá **snaha přiblížit se současnému návštěvníkovi**. V několika posledních letech byla expozice rozšířena o stovky nových exponátů z depozitu muzea a přibyla řada interaktivních prvků. Tendenci zatraktivnit muzeum odpovídá i edukační práce muzea. Současná expozice nabízí např. **samoobslužný program pro děti**, které

jsou **pomocí pracovních listů** vedeny k hlubšímu poznání expozic a uvažování v souvislostech.

Muzeum disponuje také **muzejní edukátorkou** a pro veřejnost je v hlavní budově muzea útulný ateliér, kde se celoročně pořádají **akce pro veřejnost**. V nabídce jsou živé ukázky sklářských výrobních technik nebo rukodělné dílny pro zájmové skupiny dospělých i dětí či rodiny s dětmi.

Velkou pozornost vedení muzea věnuje **programům pro organizované skupiny** ze základních škol, zájmových skupin při domovech dětí a mládeže nebo základních uměleckých škol atd. Jedná se většinou o **vzdělávací programy propojené s rukodělnou činností**. Programy vycházejí převážně z jedinečnosti instalovaných expozic skla a bižuterie a navazují na Rámcové vzdělávací programy. Téma a náročnost programu jsou přizpůsobeny dané věkové skupině. Muzejní edukátorka v koncepci programů pro organizované skupiny hojně využívá **pracovních listů a tzv. muzejní kufřík** obsahující soubor předmětů, které logicky souvisejí s konkrétním edukačním programem.

„Vedoucí lektorských oddělení se shodují, že jejich práce je v první řadě investicí do budoucnosti. Cíleně budují to, co lze shrnout pod lehce odpudivý název vizuální gramotnost. Patří do ní nejen schopnost vnímat výtvarné umění, ale také nalezení smyslu umění a o umění pečujících institucí v životě člověka a společnosti. Pochopení, že ani v každodenním běžném životě zdaleka není lhostejné, jak věci ‚vypadají‘. Patří sem však i mimo jiné přijetí významu samotné umělecké tvorby a její případná iniciace. Vizuálně gramotný člověk je potenciálním pravidelným návštěvníkem galerie a jako takový je velmi důležitý pro její fungování.“²

² HRNEČNOVÁ, A. (2017): S. 4

Portfolio **stálých muzejních programů** je velice široké. **Pro děti z mateřských škol a 1. a 2. tříd škol základních** je k dispozici např. program pod názvem *Skleněný poklad*, ve kterém se společně s lektorkou seznamují s expozicí muzea a na základě prvotní motivace hledají skleněný poklad. V průběhu programu plní interaktivní úkoly, díky kterým si vyjasňují pojmy z oboru skla a bižuterie, poznávají výchozí materiály a procesy výroby. Na tyto aktivity navazuje rukodělná tvorba v ateliéru. **Pro věkově smíšené skupiny** je určený program *Muzejníček*, ve kterém se dětem k prohlídce muzea nabízí hravý kvíz a na závěr opět rukodělná aktivita. Program určený **pro základní školy** pod názvem *Co je to sklo?* nabízí žákům mimo rukodělnou dílničku soutěživější aktivity, práci s muzejním kufříkem a pracovními listy ve skupinách.

Krátkodobé programy reflektují běh ročních období či mimořádné události a výročí související s oborem a místním krajem.

Samostatnou kapitolou jsou **edukační programy realizované v letní sezóně**, od června do září, ve sklářské osadě Kristiánov, která nabízí jedinečné autentické prostředí pro zážitkovou pedagogiku. Ve stálé expozici probíhá zábavný program pro žáky prvního stupně ZŠ *O skláři Lišákovi*. Program *Osadníci z Kristiánova* nabízí zajímavý interaktivní program pro druhostupňové žáky.

1.1.2. OSOBNOST LEKTORA

Na celé koncepci edukačních programů je znát značná podpora vedení Muzea skla a bižuterie, které si uvědomuje **význam a důležitost edukační činnosti a programů pro veřejnost**. Osobní setkání s muzejní edukátorkou

jabloneckého muzea Bc. Milenou Zachařovou a nahlédnutí do její práce bylo pro mě velikou inspirací.

Uvědomila jsem si, jak blízko mají **profesní nároky na muzejního lektora** k nárokům na učitele oboru dramatické výchovy. Na rozdíl od učitele dramatického oboru však muzejní lektor většinou pracuje pokaždé s jinou skupinou účastníků. Struktura edukační lekce je stanovena před jejím začátkem, ale složení a nastavení účastníků je do poslední chvíle neznámé. To od lektora vyžaduje velkou **schopnost improvizace a flexibilitu**.

Lektor se také musí velice **do hloubky orientovat v problematice**, kterou účastníkům zprostředkovává. Neméně důležitá je **dovednost předat informace adekvátní a poutavou formou**.

Důležitá je **schopnost empatie**. Rovnováha mezi nastavením pravidel pro skupinu a respektem ke svobodnému projevu jednotlivce je křehká a zranitelná. Zde hrají velkou roli lektorovy **komunikační schopnosti**. Lektor může svým přístupem znehodnotit i kvalitně postavenou lekci anebo naopak obohatit a motivovat účastníky k zájmu o tematiku, která se na první pohled nezdá atraktivní.

„Lektorské dovednosti hrají velkou roli v úspěšnosti muzejní edukace. Jedná se o složitý a provázaný soubor schopností, vlastností, zkušeností a pedagogicko-psychologického umu... [...]. Správný lektor musí být dobrým řečníkem, koučem, psychologem, pedagogem i inspektorem. Musí umět pracovat se slovy i řečí těla, zaujmout i povzbudit, vnímat i pochopit, zhodnotit i napravit. Velká část úspěšnosti lektorova výstupu spočívá zejména v jeho komunikačních dovednostech, práci s motivací návštěvníků, stejně jako ve schopnosti sebereflexe vlastní práce a jejího kontinuálního zdokonalování. A právě chuť se neustále rozvíjet, hledat nové možnosti, přístupy je známkou dobrého edukátora. Takový lektor ale také musí

umět nové poznatky kriticky zpracovat a následně aplikovat do své každodenní praxe, což je výzva pro každého z muzejních edukátorů."³

Neméně zásadní dovedností dobrého lektora, stejně jako učitele dramatického oboru, je **schopnost sebereflexe**. Pouze na základě vědomé sebereflexe je možné z nového edukačního programu vyloučit nevhodné aktivity nebo naopak posílit funkční a přínosné prvky.

1.2. EDUKAČNÍ PROJEKT „NA POČÁTKU BYLO ZRNKO PÍSKU“

S institucí Muzea skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou spolupracuji mnoho let. Pořádala jsem zde výtvarné dílny, předvádění řemeslné výroby u sklářského kahanu, spolupracuji s restaurátory skla a část mé tvorby je součástí muzejní sbírky. Proto mě velice potěšilo, když mi paní ředitelka Ing. Milada Valečková vyšla vstříc a vyhověla mé prosbě realizovat zde bakalářský projekt, jehož záměrem bylo **představit účastníkům prostřednictvím muzejní lekce zrod a výrobní proces skleněné figurky**.

Dostala jsem zcela volnou ruku ve využití muzejního ateliéru i celé expozice a nabídku, že mohu do projektu zapojit přímo návštěvníky muzea z řad školních skupin, které muzeum pravidelně oslovuje jako účastníky edukačních muzejních programů. Velkou oporou mi byla již jmenovaná muzejní edukátorka, která mi velkoryse umožnila nahlédnout do povahy své práce.

³ MAŽÁROVÁ, M. (2018): s. 32

Velkým úskalím, se kterým jsem při tvorbě lekcí musela pracovat, byla povaha vystavených exponátů. Křehké sklo vyžaduje od návštěvníků velkou obezřetnost a pracovat v rámci expozice, kde se na každém kroku dá něco rozbít, s často živými metodami dramatické výchovy není snadné. Z toho důvodu jsem návštěvu expozice pojala spíše jako komentovanou prohlídku a samotné dramatické aktivity umístila do prostoru muzejního ateliéru. Další důvod, který mě k tomuto rozhodnutí přivedl, byl fakt, že lekce měly probíhat za normálního muzejního provozu. Díky tomu by skupina účastníků při dramatické práci musela čelit zvědavým pohledům ostatních návštěvníků a návštěvníci by byli zase omezováni hlukem a živějším chováním skupiny.

Zásadní komplikací při tvorbě a realizaci bakalářského projektu byla skutečnost, že převážnou část doby, kterou jsem na přípravu a realizaci projektu měla, nebyla možnost se kvůli covidové epidemii v muzeu svobodně pohybovat. Podzimní realizace připravených lekcí pro bakalářský projekt se neuskutečnila, a když se v jarních měsících situace uvolnila, bylo muzeum vytížené vlastním edukačním programem a realizací projektů, které se kvůli epidemiologické situaci nemohly konat v řádných termínech. Díky tomu projekt, jehož záměrem bylo přiblížit účastníkům fenomén skleněné figurky a expozici muzea se zařazením metod dramatické výchovy, tedy z trochu jiného úhlu pohledu, než je pracovní list nebo muzejní kufřík, nakonec probíhal v časové tísní a s omezenými možnostmi. Přesto se nakonec podařilo zrealizovat tři lekce.

2. FENOMÉN SKLA

Sklo je první člověkem uměle vytvořená hmota známá už od starověku. Jak, kdo a kde poprvé spatřil průhlednou kapku mystického materiálu se můžeme pouze domnívat. O vzniku skla kolují báje a pověsti, z nichž nejznámější je ta Pliniova z 1. století našeho letopočtu. Tzv. **Pliniova legenda** popisuje bájnou cestu syrských obchodníků, kteří když u dnešního města Akky odpočívali při ústí fénické řeky Belu a při přípravě pokrmu nenašli potřebné kameny na postavení ohniště, tak si vypomohli kusy sody, kterou na své lodi převáželi. Soda spolu s písčitým podložím začala v žáru ohně vytvářet tekuté stružky průsvitné hmoty.

Ať už se tato legenda zakládá na pravdě či nikoli, faktem zůstává, že **objev skla** je jeden z nejstarších a nejvýznamnějších kroků, které lidstvo učinilo, aby přineslo světlo do svých domovů.

2.1. HISTORIE SKLÁŘSKÉ VÝROBY

První dochovaný artefakt skla je archeologický nález korálku z Théb starý bezmála 5 000 let. Jedná se pravděpodobně o náhodně vzniklý produkt při zpracování kovové rudy nebo glazování fajánse.

Z 2. poloviny 2. tisíciletí před naším letopočtem máme dochované **zlomky dutých nádobek** tvarovaných na hliněnou formu z Mezopotámie. V **Egyptě** již pracovali zruční skláři, ale mezníkem ve výrobě skla byl až objev **sklářské píšťaly** v 1. století před naším letopočtem.

Na našem území se první skleněné korálky objevovaly v rámci směnného obchodu již ve 2. tisíciletí před naším letopočtem z Blízkého východu a

východní Evropy. Přelom letopočtů pak patřil **Keltům** a jejich řemeslnému mistrovství, ve kterém nechyběla ani výroba skla. **První písemné zmínky o skle** v Čechách však máme až z roku 1162.

Krušné hory, Krkonoše, Lužické a Jizerské hory se staly domovem **prvních sklářů**. Od 2. poloviny 13. století až do 1. poloviny století 14. osídlovali hustě zalesněná území, kde měli dostatek dřeva na výrobu uhlí pro své hutě. Od 2. poloviny 14. století už čeští skláři dokázali utavit téměř čiré sklo a kromě kostelních vitráží vyráběli zdařilé poháry a číše.

Přelom 17. a 18. století byl pro české sklářství hraničním obdobím. Věhlas českého skla, a tak zvaný **český křišťál**, předčil i do té doby vyhlášené sklo benátské. Renesance přinesla **malované sklo** a později sklo zdobené především **rytinou**, ve které čeští řemeslníci neměli konkurenci.

Období **secese** přineslo sklu kromě nádherného stylu i **vznik odborných sklářských škol** – 1856 v Kamenickém Šenově, 1870 v Novém Boru a roku 1920 v Železném Brodě. V Železném Brodě pak, díky obdivuhodnému úsilí profesora sklářské školy, sochaře Jaroslava Brychty a jeho spolupracovníků, vznikl místní fenomén – **železnobrodské skleněné figurky**.

2.2. SLOŽENÍ A VÝROBA SKLA

Z přírody známe několik forem skloviny, která s lidskou činností nemá nic společného. Asi nejznámější formou přírodního skla je **obsidián**. Jedná se o sklo sopečného původu, kdy rychlým zchlazením žhavé, kyselé lávy např. vodou vznikne sklovitá struktura. Prudké zchlazení křemičité horniny zamezí její

krystalizaci, a proto po ztuhnutí vznikne sklovitá hmota s lasturovitým lomem, kterou naši předci v době kamenné využívali k výrobě řezných nástrojů.

Fulgurit, česky bleskovec, je geologický útvar, který vytvoří zásah blesku do pískovcové skály nebo pískového podloží. Blesk o teplotě až 30 000 °C roztaví křemičité složky horniny, ve které po vychladnutí zůstanou sklovité rozvětvené útvary v řádu milimetrů, vzácně i větší.

Po dopadu meteoritu na zem se během krátké chvíle uvolní obrovské množství energie, které vytvoří značné teplo, díky čemuž dojde k metamorfozní přeměně horniny a vznikne tzv. **tektit neboli vltavín**.

2.2.1. SKLÁŘSKÝ KMEN

Člověkem uměle vytvořená skleněná hmota je směs **oxidu křemičitého** (sklářského písku) a dalších surovin. Přidává se především **uhličitan sodný** (soda), protože samotný písek taje až při teplotách okolo 1 700 °C, a soda tuto teplotu značně snižuje. Mezi další základní suroviny patří **uhličitan vápenatý** (vápenec), **uhličitan draselný** (potaš) a další příměsi, jako jsou barviva, čeřiva apod., které ovlivňují chemickotechnologické vlastnosti skla.

Směs surovin pro tavbu skla se odborně nazývá **sklářský kmen**. Ten se výrazně liší svým složením podle toho, k jakému dalšímu využití je sklovina určena. **Sodnovápenaté sklo** je měkké a dobře se mechanicky opracovává. Se sodnovápenatým sklem pracovala již antika a benátští skláři. **Draselnovápenaté sklo** bylo typické pro Čechy a v historii proslulo pod značkou český křišťál, který se výborně obráběl brusem a řezem. Dnes je u nás nejběžnější surovinou

sodnodraselnovápenaté sklo. Speciální boritá, zinečnatá nebo lithnatá skla nacházejí uplatnění v mnoha chemickotechnologických odvětvích.

2.2.2. TAVBA SKLA A SKLÁŘSKÉ PROFESE

Mícháním kmene se zabývá profese **kmenaře**. Na malých hutích tuto funkci zastával **huťmistr**. Kmenař byla zodpovědná funkce a složení kmene dříve podléhalo přísnému utajení. Každá huť si své receptury velice střežila. V mnoha pověstech a krajevých bájích najdeme například legendy o tom, jak různé víly a skřítky napomohli lidem objevit vzácný rubínový odstín skloviny, který vyniká uhrančivě rudou barvou.

Tavič pak zodpovídá za proces tavení sklářského kmene. I tavba samotná má své jasně dané postupy, teplotní maxima a výdrže, aby se sklo rovnoměrně protavilo a hlavně vyčeřilo, tedy zbavilo přebytečných bublinek z prvotních, sypkých surovin.

Po utavení skla přijde ke slovu **sklář**. Bavíme se nyní o tradiční huti, kde se sklovina zpracovává ručně, pomocí sklářské píšťaly a dalších speciálních nástrojů pro tvarování skla. Sklář nabírá roztavenou sklovinu, kterou buď pomocí sklářské píšťaly fouká do tvarů dutých užitkových nádob nebo umělecky pojatých objektů, nebo pomocí železné tyče nabírá skleněnou hmotu, kterou dále tvaruje.

Tímto způsobem vzniká například i surovina pro tvorbu dalších sklářských výrobků – **skleněné tyče**. Sklář na železnou tyč nabere větší množství skloviny a musí být zdatný, náběr může mít i několik desítek kilogramů. Pomocný sklář uchopí špičku náběru do kleští a kráčí s ní podlouhlou halou sklárny, přitom z náběru vytahuje dlouhou rovnoměrnou skleněnou „nit“. Tu společně pokládají na zem

haly, kde vytažený tvar následně rozdělí na přibližně 80 cm dlouhé skleněné tyče. Dnes je výroba skleněných tyčí již převážně automatizovaná, ale stále jsou druhy sklovin a barev, které automaticky vyrobit nejdou a vznikají tímto starým postupem.

Skleněná tyč je **polotovár pro výrobu** skleněných vinutých korálků a dalších dekorativních drobností, ale také se bez nich neobejde již zmíněná výroba **skleněných figurek**. Skleněné tyče se následně zpracovávají v plamenu u sklářského kahanu.

Mezi další profese, které na huti nesměly chybět, patřila postava **topiče**, **podavače** nebo **učedníka**. V neposlední řadě byla s hutí úzce spjata postava **obchodníka**. Ten v prvopočátcích sklářské výroby s nůsí na zádech nebo trakařem putoval krajinou z českých hor nejen do Prahy, ale až do Drážďan, Lipska, Prešpurku (dnešní Bratislavy) nebo Horních Uher.

Po vytvoření finálního výrobku se sklo musí přechladit. Takto vzniklé vázy, skleničky nebo jiné užité či dekorativní předměty se mohou dále povrchově upravovat rytím, broušením, malováním a dalšími dekoračními technikami. Od těchto technik se odvíjejí názvy dalších profesí, jako je **rytec**, **brusič** atd.

2.3. HISTORIE ZRODU ŽELEZNOBRODSKÉ SKLENĚNÉ FIGURKY

Počátek 20. století přivedl do městečka Železného Brodu mladého **sochaře Jaroslava Brychtu**, který vyhověl výzvě zřizovatelů první české sklářské odborné školy a přijal zde pozici učitele technického kreslení a modelování. Od prvních dnů svého působení se zajímal o místní sklářskou výrobu, která sestávala z podomácké výroby perlí, mačkaných kamenů a knoflíků, korálkových ozdob a jiných

skleněných drobností. Nejvíce ho zaujala **práce se sklářským kahanem**, ve které okamžitě navnímal sochařský potenciál.

Se svými spolupracovníky ze školy od roku 1921 experimentoval nejprve se **sešívanými figurkami**. U kahanu vyrobené hlavičky doplňoval navlékanými perličkami. O rok později začaly vznikat tzv. **drátkové figurky**, které měly do korpusu těla vyrobeného u kahanu zatavené v místech končetin drátky, a na ně se pak navlékaly skleněné perle. Souběžně s drátkovými figurkami se začaly rodit první **tažené figurky**, které vznikaly již tvarováním skleněné tyče, polotvaru na výrobu kamenů a perlí kahanovou technikou. Proces to byl bolestný, figurky neustále praskaly, ale Brychta se nenechal odradit, a třicátá léta dvacátého století byla již plná skleněných folklórních figurek jízdy králů, exotických indiánů, betlémů a pohádkových postav. Časem ze školy vzešly i první **foukané figurky** a na přelomu let čtyřicátých tzv. **figurky hutní**, které předznamenaly vznik monumentální **tavené plastiky**, což byl unikátní český přínos světové ateliérové tvorbě skla.

Fenomén zrodu železnobrodské skleněné figurky přibližuje Městské muzeum v Železném Brodě a z velké části i Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou, z jehož expozice jsem čerpala při tvorbě svého bakalářského projektu nejvíce.

3. PROJEKT NA POČÁTKU BYLO ZRNKO PÍSKU

Již prvotní náměty na tento bakalářský projekt směřovaly k mé původní profesi skláře. Další aspekt, který mě při plánování ovlivňoval, byla má záliba ve psaní. Zcela prvotní impulz mě vedl k tvorbě autorské knihy, která by pohádkovou formou o fenoménu skla vyprávěla. Chtěla jsem vytvořit publikaci a na jejím základě vystavět dramatickovýchovnou lekci, která by se mohla realizovat v prostředí knihovny, galerie nebo některého muzea se sklářskou tematikou. Odtud také název projektu *Na počátku bylo zrnko písku*. Zjistila jsem však, že na tvorbu kvalitní publikace, se kterou bych mohla být opravdu spokojená, bych potřebovala delší časové období, než jaké jsem na realizaci celého projektu měla.

Proto jsem začala pracovat na dramatickovýchovné dílně, kterou jsem zasadila přímo do prostředí expozice již zmíněného Muzea skla a bižuterie v Jablonci na Nisou. Impulem k této práci byla mimo jiné negativní zkušenost s návštěvníky mého ateliéru. Děti měly přirozenou potřebu vše, co viděly, vzít i do ruky, ale většinou ještě než to zkusily, tak jim za zády od rodičů zazněla věta: „Hlavně na nic nesahej!“ Pro tyto případy jsem měla velkou krabici skleněných korálků, květin a figurek, které si děti mohly beze strachu osahat. Nechávala jsem je ohmatat i větší skleněné objekty a nikdy mi žádné z nich nic nerozbilo. Spíš než zákaz se mi zdá účelnější dítěti s dohledem umožnit, aby se s křehkým materiálem mohlo fyzicky setkat, zažít jeho váhu, chlad, barevné impulsy a samozřejmě i křehkost.

Kráse skla, která na nás jeho prostřednictvím působí, se odolává těžko a dítě chtivé zážitku a zkušenosti potřebuje osobní setkání s magií, které v sobě sklo skrývá víc než jakýkoli jiný materiál. Při hledání cesty, jakou formou dětem v rámci dramatickovýchovné lekce sklo nejlépe přiblížit, se mi nosným zdál konkrétní

příběh, ale v dostupné literatuře jsem nenašla žádnou báji, pověst nebo pohádku, která by mému záměru vyhovovala.

Řešení nabídla postava krajánka Skloráda. Vymyslela jsem fiktivní postavu světem protřelého dobrodruha, který se zajímá o vše, co se skla týká. On zná všechny báje, pověsti a pohádky o skle, ví, jak a kde se sklo vyrábí, a velice rád se o své poznatky dělí. Pro potřeby dětí jsem Skloráda zhmotnila do podoby skleněné loutky, kterou si při práci budou moci libovolně osahat, a dokonce si s ní i hrát. Postava loutky mi nabízela i možnost snazší komunikace s dětmi, které měly být účastníky lekcí a které předem nebudu znát.

3.1. PŘÍPRAVA PROJEKTU

Na počátku práce jsem si musela **vymezit konkrétní oblast ze širokého portfolia sklářských oborů**, které se lekce bude věnovat. Historie vývoje železnobrodské skleněné figurky je sama o sobě zajímavý příběh a skleněná figurka je svou hravou podstatou dětskému návštěvníkovi muzea velice blízká. Šťastnější z nich budou mít doma na polici mezi dětskými poklady skleněnou myšku s ulomeným ocáskem nebo skleněného pejska bez ucha a budou dobře vědět, co je to křehkost skla. Méně šťastní budou mít myšku nebo pejska z plastu a frustraci z rozbitého dárku nezažily. Rodičovská obezřetnost a obligátní věta: „To ti nekoupím, stejně bys to rozbil!“ je toho ušetřila. Ale všechny děti bez rozdílu snadno přijmou figurku jako průvodce světem skla.

Konkrétní práci na dramaturgii lekce předcházelo **důkladné seznámení s expozicí muzea**. Mnohokrát jsem prošla celé muzeum a hledala nosná místa a exponáty, které do lekce zařadit. Vzhledem k omezené časové dotaci na jednotlivé lekce jsem musela hodně selektovat, a nakonec jsem došla ke zjištění, že skupiny

menších dětí zvládnou pouze expozici skla, i vzhledem k prostorovým přesunům v rámci muzea, pro starší bylo možné zařadit návštěvu obou stálých expozic, tedy expozici bižuterie i skla. Pro **rámec lekce jsem zvolila muzejní ateliér**, kde by lekce začínala i končila.

Mým záměrem bylo představit dětem **proces vzniku skleněné figurky komplexně**, a proto jsem do lekce zařadila i **krátkou ukázkou výroby u sklářského kahanu**, kde bych dětem vyrobila hlavičku našeho uvažovaného průvodce světem skla krajánka Skloráda.

Nedílnou součástí mé koncepce byla snaha zařadit pro děti **rukodělnou aktivitu**, aby si sklo mohly skutečně osahat. V rámci lekce by si každé dítě mohlo vyrobit vlastní loutku, která by šla následně využít při dramatické práci.

Velkým úskalím bylo zařazování dramatických her do programu v prostorách expozic. Měla jsem obavy, že děti příliš podlehnou práci a nebudou brát zřetel na křehkost exponátů, které je v tu chvíli obklopují. Situaci jsem vyřešila **umístěním dramatických aktivit do prostor ateliéru**, kde bylo pro tuto práci bezpečnější prostředí.

Dalším otazníkem pro mě byla **volba aktivit**. Předpokládala jsem, že lekcí se budou účastnit převážně děti, které s metodami dramatické výchovy nebudou mít zkušenost. V tomto ohledu pro mě byla jistým východiskem skleněná loutka. Předpokládala jsem, že i dítě bez dramatické zkušenosti snáz přijme dramatickou hru prostřednictvím loutky, než kdyby bylo vystaveno nutnosti samo se dramaticky projevit.

3.2. CÍLE PROJEKTU

- Přiblížit účastníkům lekce historii a výrobní principy skla prostřednictvím oboru skleněné figurky a **vzbudit jejich zájem o tento obor** a materiál.

- Poskytnout účastníkům možnost osahat si vstupní materiály pro výrobu skla a **seznámit je s výrobním postupem sklářské kahanové výroby.**
- Zážitkovou formou **seznámit účastníky s expozicí** Muzea skla a bižuterie.
- Prohloubit schopnost účastníků **přemýšlet v souvislostech.**
- Podpořit **vizuální gramotnost** účastníků, podnítit **zájem o výtvarné umění** a prohloubit jejich **schopnost kritického myšlení.**
- Prostřednictvím rukodělné aktivity **podpořit jemnou motoriku** účastníků a **podnítit jejich představivost.**
- Metodami dramatické výchovy, hrou s loutkou, živými obrazy nebo plnou hrou, **rozvinou schopnost improvizace a herní dovednosti.**
- **Podnítit fantazii a imaginaci** účastníků a schopnost dívat se kolem sebe.
- Ukázat účastníkům, že za každou věcí denní spotřeby je osobnost reálného člověka (výtvarníka, řemeslníka) a konkrétní příběh.
- Prohloubit **komunikační schopnosti** a schopnosti **spolupráce ve skupině.**

Mým hlavním záměrem bylo vytvořit komplexní lekci, která by účastníkům umožnila nejen vidět, ale i prožít viděné. Aktivitu jsem volila tak, aby v účastnících podnítily rovinu jejich afektivního, kognitivního i psychomotorického vnímání. Každý vnímá intenzivněji v jiné z těchto oblastí a komplexností lekce jsem chtěla docílit toho, aby si každý z účastníků mohl odnést ucelený a smysluplný zážitek.

Dalším cílem bylo upoutat pozornost účastníků k expozici novým způsobem, aby prostor kolem sebe skutečně vnímali a přemýšleli nad tím, co vidí, a pouze

nekonzumovali. Výrazným zásahem do prostoru účastníků byl zákaz focení mobilními telefony, mým záměrem bylo navést je, aby si vybrané exponáty skutečně prohlédli vlastníma očima a **nacházeli potřebné souvislosti v rámci oboru i života.**

3.2.1. MOJE MOTIVACE K REALIZACI PROJEKTU

Velkou motivací k realizaci projektu pro mě byla touha vyzkoušet si **implementaci prvků dramatické výchovy do výuky rukodělných aktivit**, se kterou mám dlouhodobou zkušenost. Při studiu oboru dramatické výchovy mě od samého počátku fascinovalo, jak komplexně pojímá výuku a výchovu dítěte, jakým způsobem pracuje s psychosomatikou a psychosociálním rozvojem dítěte. Pokusila jsem se tedy v rámci svého projektu **propojit rukodělné aktivity s dramatickými** a zároveň předat účastníkům lekce i **faktické informace**. Zároveň mě zajímalo, jak budou děti pracující převážně s principy dramatické výchovy reagovat na rukodělné aktivity.

Vnímám člověka jako celistvou bytost a jeho všestranný rozvoj, jak po stránce kognitivní, afektivní, psychomotorické, psychosomatické i psychosociální, v jednom komplexním programu, mě velice zajímal. V rámci své původní sklářské profese jsem vždy inklinovala k novému využití starých řemeslných technik a mezioborové spolupráci a tento aspekt se promítá i do mé současné pedagogické činnosti. **Překonávání mezioborových bariér**, konkrétně aby se dramaticky nadané dítě nebálo vyjádřit výtvarně a naopak, aby se malý výtvarník neostýchal projevit dramaticky, je pro mě celoživotní výzva.

Pro mě osobně studium dramatické výchovy znamenalo velké vykročení z komfortní zóny introvertního výtvarníka. Výrazný posun mých komunikačních schopností, lepší sebe prezentace atp. nastartovalo již studium Kurzu kreativní

pedagogiky na DAMU na Katedře autorské tvorby a pedagogiky, který jsem absolvovala v letech 2017-2019, ale ještě intenzivnější psychosomatická i teoretická příprava v rámci studia oboru dramatické výchovy mě postupně zbavuje mnoha bloků. Díky tomu jsem si dovolila začlenit do výukové lekce prvky, které bych si ve své předchozí praxi lektora rukodělných děl nikdy nedovolila použít.

3.3. POSTAVA LOUTKY SKLORÁDA

Krajánek Sklorád je světem protřelý dobrodruh, který je velkým nadšencem do všeho, co se točí kolem skla. Zajímá ho, odkud se sklo vzalo, a co všechno dokáže. Aby ne, vždyť sám je skleněný, a kdo by nechtěl dobře znát své vlastní kořeny. Cestuje po světě a navštěvuje sklářské dílny i továrny, prochází muzea a jeho velkou zálibou je sbírání pověstí, bájí a pohádek o skle. Nesmírně rád se o své poznatky a posbírané příběhy dělí s ostatními, takže jako správný krajánek, kam přijde, tam není o zábavu a legraci nouze. Jako průvodce světem skla je to ideální společník.

3.4. CHARAKTERISTIKA ÚČASTNÍKŮ PROJEKTU

Realizace projektu měla proběhnout na podzim roku 2021. Plánovanými účastníky lekce byly hromadné skupiny dětí z mateřských a základních škol, které běžně muzeum navštěvují a které by zajistilo vedení Muzea skla a bižuterie. Situaci však závažně převrátila nová vlna epidemie covidu. Podzimní lekce se nemohly realizovat. Po jarním uvolnění restrikcí a protiepidemiologických opatření byla kapacita muzea přeplněna edukačními programy, které měly odložené termíny konání z minulého období. Zároveň na realizaci projektu bylo velice málo času vzhledem k termínu odevzdání bakalářské práce.

Nemohla jsem čekat, až se v muzeu situace uklidní a přejde do normálního chodu. První problém byl termín konání lekcí. Díky vstřícnosti vedení muzea mi byly uvolněny tři termíny v první polovině dubna roku 2022. Účastníky programu jsem si však musela zajistit sama.

Prostřednictvím muzejní edukátorky se podařilo oslovit skupinku dětí z Montessori školy. Jednalo se o žáky první třídy Montessori základní školy, mnozí z nich ještě neovládali čtení ani psaní, a proto jsem se rozhodla uskutečnit s nimi lekci určenou pro děti z mateřských škol. Děti byly velice vnímavé a potvrdily mou zkušenost z dřívějších výtvarných dílen v Montessori prostředí, že jsou na svůj věk velice bystré, zvědavé a bezprostředně otevřené, což připisuji alternativnějšímu přístupu daného výukového systému. Děti byly z Jablonce nad Nisou a muzeum již znaly ze svých dřívějších návštěv, škola často edukačních programů muzea využívá. S dětmi dorazily dvě paní učitelky, které byly rovněž s prostředím muzea a jeho chodem dobře obeznámeny, a v průběhu lekce mi byly výbornými průvodkyněmi i podpůrkyněmi. Ve skupině se sešlo 8 dětí, 3 dívky a 5 chlapců.

Druhou lekci určenou pro žáky 1. stupně základní školy jsem naplnila svými žáky z výtvarného oboru základní umělecké školy, které prvním rokem vyučuji v ZUŠ v Rovensku pod Troskami. Úskalím byla hlavně komplikovaná dostupnost. Cesta hromadnou dopravou s nutným přestupem trvala z Rovenska pod Troskami do Jablonce nad Nisou téměř dvě hodiny. Pojala jsem celou akci jako výlet a na výjezd se mi přihlásilo 12 dětí, 11 děvčat a 1 chlapec. Samotný transport byl vyčerpávající a obávala jsem se i toho, že nebudu pouze lektor lekce, ale zároveň také doprovod skupiny. Naštěstí v průběhu lekce nenastaly žádné mimořádné situace a ke kolizi mých dvou rolí nedošlo. Děti byly žáky prvního stupně Základní školy v Rovensku pod Troskami. Muzeum v minulosti navštívily z celé skupiny pouze dvě děvčata, paradoxně z vietnamské rodiny, české děti v muzeu nikdy

nebyly a ani nevěděly, že se nedaleko jejich bydliště nějaké muzeum skla vyskytuje.

Jako účastníky třetí lekce určené pro 2. stupeň základní školy jsem oslovila žáky dramaticko-literárního oboru ze Základní umělecké školy v Železném Brodě, které také učím tento školní rok jako jejich nový pedagog. Soubory jsem převzala po učitelce, která nezvládla covidovou výuku, a koncem loňského školního roku ze školy na hodinu odešla. Neměla jsem možnost seznámit se s jejím způsobem práce ani nahlédnout do koncepce nedokončených představení, které děti musely uprostřed práce opustit. To se samozřejmě podepsalo na odlivu dětí ze souborů, takže momentálně pracuji se třemi skupinami – v přípravce jsou dva chlapci 6 a 7 let, mladší soubor má 5 členů, žáků 5. třídy, ZŠ a starší soubor tvoří také 5 dětí věkově napříč žáky 2. stupně ZŠ. Pro účely lekce jsem oslovila dva starší soubory a do muzea se se mnou vydalo 5 dětí, 2 chlapci a 3 děvčata. V tomto případě pro mě byla snazší jak doprava, protože ze Železného Brodu do Jablonce je spojení poměrně dobré a rychlé, tak i vyšší věk dětí na mě nekladal takové nároky. Děti z této skupiny muzeum také neznaly.

Tyto tři skupiny mi nakonec, byť v omezeném rozsahu, umožnily můj projekt zrealizovat.

3.5. REALIZACE PROJEKTU

Projekt jsem zrealizovala v první půlce dubna roku 2022. První skupina Montessori dětí absolvovala lekci v pátek 8. 4. 2022, druhá skupina žáků výtvarného oboru ve středu 13. 4. 2022 a třetí skupina žáků literárně-dramatického oboru se lekce zúčastnila den před nimi, v úterý 12. 4. 2022. Všechny tři lekce proběhly v odpoledních hodinách, pro 1. a 2. skupinu v rozsahu 90 minut, se třetí skupinou starších dětí trvala lekce 120 minut.

3.5.1. BODOVÝ SCÉNÁŘ LEKCE

Pro lepší orientaci v průběhu lekcí zde uvádím bodový scénář. Podrobný scénář je součástí přílohy bakalářské práce.

BODOVÝ SCÉNÁŘ LEKCE MLADŠÍ SKUPINA:

- Přivítání účastníků v ateliéru
 - Uvedení do problematiky muzea a skla
 - Předvedení práce u kahanu a seznámení s materiály
 - Představení loutky a vývojových fází skleněné figurky
 - Přechod z ateliéru do expozice
- Expozice skla
 - Prohlídka expozice historického skla
 - Prohlídka expozice figurek
 - Prohlídka expozice moderního skla, každý si najde a ostatním představí jeden exponát
 - Reflexe u zvonu, předání hlaviček pro výrobu loutek
- Návrat do ateliéru
 - Rukodělná aktivita
 - Etudy s vyrobenými loutkami a Sklorádem

- Rozloučení se Sklorádem
- Závěrečná reflexe

BODOVÝ SCÉNÁŘ LEKCE STARŠÍ SKUPINA:

- Přivítání účastníků v ateliéru
 - Uvedení do problematiky muzea a skla
 - Předvedení práce u kahanu a seznámení s materiály
 - Představení loutky a vývojových fází skleněné figurky
 - Přejít z ateliéru do expozice
- Expozice bižuterie
 - Práce s mapou
 - 1. fotografie vinutých perlí
 - 2. fotografie vánočních ozdob
 - 3. fotografie předmětu z expozice bižuterie
- Expozice skla
 - Prohlídka expozice historického skla
 - 4. fotografie historického exponátu
 - 5. fotografie skleněných trofejí
 - Prohlídka expozice figurek

- Prohlídka expozice moderního skla a 6. fotografie vybraného exponátu
- Návrat do ateliéru
 - Tvorba fotoalba
 - Živý obraz vánoční ozdoby – jednotlivci
 - Živý obraz ceny pro „Miss figurka“ – skupinová práce
 - Rukodělná aktivita
 - Improvizace, plná hra s loutkou – Tajný noční život v muzeu
 - Závěrečná reflexe

3.5.2. REALIZACE 1. LEKCE

Účastníci:

První lekce se konala 8. 4. 2022 v odpoledních hodinách. Lekce se účastnilo 8 dětí, 3 dívky a 5 chlapců. Časová dotace byla 90 minut. Účastníci byli žáky 1. třídy Základní školy Montessori. Někteří ještě neovládali čtení a psaní. Byli z Jablonce a okolí, muzeum znali z předchozích edukačních programů.

Průběh lekce:

- Úvod

Nejprve jsem účastníky uvítala v prostorách muzejního ateliéru. Posedali si na schodovité pódium na polštářky. Představila jsem se jim jako sklářská výtvarnice a učitelka oboru dramatické výchovy a pozvala jsem je na dnešní hrátky se sklem. Všichni muzeum znali, takže nebylo třeba místo představovat.

Na úvod jsem účastníkům položila otázku: Co je sklo? Reagovali bystře a spontánně. Někteří věděli o existenci obsidiánu, tak jsem pouze upřesnila jeho sopečný původ. Vyprávěla jsem Plíniovu legendu o vzniku skla, jako prvního lidmi uměle vytvořeného materiálu.

Na druhou otázku: Co je kolem nás ze skla? vyjmenovávali okno, korálky, vázu atp., došli k závěru, že sklo nás obklopuje od probuzení (okno, sklenička...) až po usnutí (obrazovka televize, žárovka...).

Následovala krátká reflexe, co jsme se dozvěděli nového.

- Předvádění výroby, práce s materiály

Účastníci si osahali základní vstupní materiály pro výrobu skla – křemičitý písek a sodu a pak také polotovary, ze kterých se skleněné předměty u kahanu vyrábějí – skleněné tyče, nitě a drť. Představila jsem jim vybavení dílny – kahan, plynovou bombu a dmychadlo. Odpovídala jsem na zvědavé otázky ohledně teploty plamene atp. Jako první jsem ukazovala výrobu skleněného korálku, pak hlavičku krajánka Skloráda.

Po dokončení výroby účastníci dostali k dispozici repliky historických skleněných figurek, vše si mohli osahat a zblízka prohlédnout. Na vzorcích jsem představila historii vzniku a vývoje skleněné figurky a ukázala jim dobové fotografie města Železný Brod, který znají v jeho současné podobě, viděli také fotografii Jaroslava Brychty, autora prvních figurek.

Když si vše dobře prohlédli a prozkoumali, vytáhla jsem z připraveného košíčku loutku krajánka Skloráda. Spontánně reagovali, že má stejnou hlavu, kterou viděli vyrábět. Sklorád jim vyprávěl svůj příběh: Cestuji po světě a nejvíc mě zajímá, co se děje kolem skla. Mám k tomu své důvody, jak vidíte, jsem sám

ze skla. Vždycky mě zajímalo, odkud se sklo vzalo, a co všechno dokáže. Hodně jsem toho ve světě poznal a moc rád se o své příběhy dělím s ostatními. Už jsem zaslechl, jak jste se tu bavili o sopečném skle nebo o výrobě korálků a figurek, já bych vám zase mohl vyprávět o tom, jak vyráběli sklo v Benátkách, Egyptě nebo za starých časů tady v Čechách. O figurkách toho vím habaděj.

Postupně jsem přebrala roli loutky, ve které jsem nadále vystupovala až do závěru lekce. Již za postavu Skloráda jsem vedla krátkou reflexi pro ukotvení poznatých termínů, druhů figurek, co vše je k výrobě figurky potřeba atp.

- Cesta do expozice skla

Krajánek Sklorád vyzval účastníky, aby se s ním vypravili do expozice muzea a tam mu pomohli najít jeho 100 let staré kamarády, o kterých ve světě hodně slyšel a které by si přál poznat. Účastníci spontánně přistoupili na hru a souhlasili, že Sklorádovi pomohou. Jméno Sklorád pro ně bylo příliš cizí, překřtili loutku na Honzu a Sklorád mu přiřkli jako příjmení. Před odchodem do expozice se Honzy ptali, jestli tu cestu zvládne.

Sklorád s účastníky procházel expozici a ukazoval jim vybrané exponáty. Snažila jsem se poutat pozornost pouze na zlomek artefaktů, jako jsou první skleněné nádoby z Egypta nebo Murána staré 2 000 aby účastníci nebyli přehlčeni vjemy. Sklorád vyzval účastníky, aby sami v expozici našli skleněné předměty, o kterých jsme se bavili na začátku. Našli první zasklená okna terčíkovými sklíčky, Sklorád jim přiblížil jejich způsob výroby a vysvětlil, jak je naši předci používali v kostelích a na hradech a zámcích. Dále objevili benátské zrcadlo, které je v expozici důmyslně instalováno, aby vytvářelo zajímavé efekty zmnožení postav. Nakonec našli ověsový lustr. Sklorád se objevování účastníků aktivně zúčastňoval a doplňoval jim potřebné informace.

Po dokončení prohlídky části expozice s historickým sklem Sklorád účastníky vyzval, aby mu nyní pomohli hledat jeho kamarády. Když společně našli vitrínu s historickými figurkami, Sklorád vyprávěl o každé z nich a dával jejich vzhled do kontextu replik figurek, které si mohli osahat v ateliéru. Účastníci dávali figurkám spontánně jména.

Poslední zastavení v expozici bylo u výstavy soudobého uměleckého skla. Sklorád přiblížil účastníkům termín „výtvarník“ jako osobnost, která musí budoucí skleněný objekt navrhnout (vymyslet a nakreslit), stejně jako to dělal Jaroslav Brychta s figurkami. Nyní mají před sebou práci sklářských výtvarníků. Výtvarník se neobejde bez řemeslníka a naopak. Občas si své návrhy výtvarník vyrábí sám. Účastníci dostali od Skloráda instrukci, aby si z expozice vybrali jeden objekt, který je zaujme, pojmenovali ho a představili ho ostatním, co jim objekt připomíná atp. Našli tu „boty pro obra“, „rozkvetlou rybu“, „zakletého hada“ nebo „sněhové vločky“.

Před odchodem z expozice Sklorád vzal účastníky k exponátu funkčního skleněného vláčku, který mohli sami spouštět. Vymýšleli při tom destinace, kam všude vláček jede.

Závěrečná reflexe na konci expozice probíhala pod zavěšeným zvonem, který se váže k historii města Jablonce nad Nisou a jednomu z místních kostelů. Účastníci se spontánně ptali Skloráda, jestli není unavený a jestli mu není zima. Vysvětlil, že je ze svého putování světem zvyklý. Opět s nimi zreflektoval, co cestou po expozici viděli, a tím ukotvil osvojené termíny, zážitky a zkušenosti. V závěru Sklorád účastníkům předal korálky, které na svém putování světem našel, mohly by to být hlavičky jeho budoucích nových kamarádů, vyzval

účastníky, aby mu pomohli je vyrobit. Každý si vybral jeden korálek – hlavičku, a společně jsme odešli zpět do ateliéru.

- Rukodělná aktivita

Po příchodu zpět do ateliéru se Sklorád usadil na stole a sledoval, jak účastníci tvoří svou vlastní loutku. Každý měl k dispozici hlavičku z expozice a v ateliéru k ní obdržel tělíčko na vodícím drátu s volnými drátky vycházejícími z těla dolů, na které si sám navlékl korálky, a podle své fantasmie vytvořil budoucí loutce sukničku. Každou nově zrozenou loutku Sklorád osobně pozdravil a přivítal.

- Improvizovaná etuda – hra s loutkou

Když všichni dokončili loutku, Sklorád každého oslovil a zahrál s ním krátkou improvizovanou etudu. Sklorád se loutek ptal, jak se jim tu líbilo, co si z muzea odnášejí. Účastníci naprosto přirozeně a spontánně reagovali a sdělovali prostřednictvím loutky své dojmy. Každý ve své reflexi akcentoval něco jiného, někdo rukodělnou aktivitu, jiný popisoval zážitky z expozice.

- Závěr

Sklorád se s účastníky loučil, děkoval jim za pomoc při hledání kamarádů i při tvorbě jeho nových přátel. On odchází znovu do světa, ale jeho kamarádi tady zůstanou s dětmi, každý si svou loutku odnese s sebou domů, a třeba se někde ve světě nebo opět tady v muzeu jednou potkají. Účastníci se se Sklorádem (Honzou) spontánně loučili, ještě ho na závěr zasypávali otázkami, jestli ho už z putování nebolí nohy, jestli na cestě neonemocní atp., a přáli mu šťastnou cestu.

- Reflexe

Skloráda jsem uložila zpět do košíku a vystoupila z role. Na závěr jsem účastníkům opět v roli lektora položila otázku: Jaký zážitek nebo zkušenost z dnešní lekce nechtějí zapomenout? Odpovědi byly opět různé podle zájmů jednotlivých účastníků.

Reflexe 1. lekce:

Z dnešní lekce jsem měla dobrý pocit. Velice se mi líbila aktivita dětí. Měly živý zájem o výklad, práci u kahanu i o samotnou expozici muzea. V expozici neběhaly a se zájmem si prohlížely exponáty, na které je Sklorád upozorňoval. Zároveň se i samy aktivně rozhlížely kolem sebe a našly třeba skleněné šachy, které normálně hrají ve škole, a rozpoutala se delší diskuse o rozehrané partii ve vitríně. Bylo hodně znát, že jsou na muzejní prostředí zvyklé.

Nad mé očekávání od prvního okamžiku přirozeně a spontánně komunikovaly s loutkou Skloráda. Nejvíce mě však těšilo, jak se po rukodělné aktivitě začaly bavit mezi sebou prostřednictvím loutek. Naprosto přirozeně vstupovaly do rolí loutkoherců, navzájem se v rolích loutek představovaly, komentovaly svůj vzhled a vyprávěly si, co viděly v muzeu. Trochu náročnější bylo pak je zklidnit, když se s nimi pouštěl do rozehrávaných etudek Sklorád, chvíli trvalo, než se ztišily, aby si navzájem naslouchaly.

Častými dílčími reflexemi jsem se děti snažila udržet v kontextu celé problematiky a vést je k tomu, aby pouze nekonsumovaly, ale učily se dávat věci do souvislostí, a ze závěrečné reflexe jsem měla pocit, že se to alespoň částečně podařilo.

3.5.3. REALIZACE 2. LEKCE

Účastníci:

Druhou lekci jsem zrealizovala v úterý 12. 4. 2022 v odpoledních hodinách. Lekci absolvovalo 5 dětí, 2 chlapci a 3 děvčata. Časová dotace byla 120 minut. Účastníci byli žáky literárně-dramatického oboru ZUŠ v Železném Brodě. Třebaže do Jablonce mají velice blízko a jejich rodné město (převážná část účastníků byla přímo z Brodu nebo blízkého okolí) je sklem vyhlášené, ani jeden z nich v muzeu doposud nebyl a ani nevěděli, že se tu muzeum nachází. Věkové rozpětí účastníků byl 2. stupeň ZŠ.

Průběh lekce:

- Úvod

Účastníky jsem uvítala, a protože mě znali, představila jsem jim pouze místní muzejní edukátorku, která nás expozicí musela z bezpečnostních důvodů doprovázet, protože já nejsem zaměstnanec muzea.

Účastníci si posedali na dřevěné schodiště na polštářky a dokola jsem jim poslala skleněnou rybičku s otázkou: Kde si myslíte, že jsme? Někdo tipoval muzeum, další si mysleli, že se tu něco vyrábí, někdo si všiml prostorů, ve kterých jsme se nacházeli a odpověděl, že v ateliéru.

Další otázku jsem vyslala již bez rybičky: Co je muzeum? Dozvěděla jsem se, že místo, kde můžeme rozvíjet fantazii nebo vidět hezké věci. Zmínila jsem místní bohaté sbírky a zevrubnou historii muzea i jeho sbírek. Ve výkladu jsem akcentovala krajová specifika výroby skla a bižuterie, aby si účastníci uvědomili souvislosti kraje, ve kterém žijí. Jedno děvče zmínilo, že mají ve vsi briketu. Uvedla

jsem termín na pravou míru, že se nejedná o briketu, ale driketu – malou budovu se dvěma vysokými komíny, kde se v minulosti mačkaly skleněné kameny.

Pokračovala jsem otázkou: Co vše kolem nás je ze skla? Krom obecných věcí vzpomněli i na místní specifikum skleněných figurek. Při výkladu o přírodním a uměle vyrobeném skle se u výrazu „obsidián“ ozvala pánská část účastníků, kteří tento termín znali z počítačové hry minecraft.

- Předvádění výroby, práce s materiály

Účastníci si osahali základní vstupní materiály pro výrobu skla – křemičitý písek a sodu a polotovary, ze kterých se skleněné předměty u kahanu vyrábějí – skleněné tyče, nitě a drť. Představila jsem jim vybavení dílny – kahan, plynovou bombu a dmychadlo. První jsem ukázala výrobu skleněného korálku, pak hlavičku budoucí loutky krajánka Skloráda.

Po dokončení výroby jsem účastníkům představila loutku krajánka Skloráda jako figurku, která vznikla u příležitosti téhle lekce a mohou na ní vidět úplně prvotní techniku, kterou se figurky vyráběly, a sice sešívané, korálkové figurky. Účastníci zkoumali loutku, její mechanismus a detaily. Navázala jsem replikami ostatních druhů figurek, vše si mohli osahat a zblízka prohlédnout. Představila jsem dobové fotografie města Železný Brod, které je velice zaujaly, poznávali na nich místa, kde žijí oni dnes. Ukázala jsem také fotografii Jaroslava Brychty, autora prvních figurek. O něm ale nevěděli nic.

- Cesta do expozice bižuterie

Než jsme se vydali do expozice, naučila jsem účastníky „fotografovat“. Z palců a ukazováků obou rukou si vyrobíme rámeček – levá ruka je dlaní k tělu a pravá dlaní od těla, pravý palec se dotkne špičky levého ukazováku a levý palec

naváže na špičku pravého ukazováku. Přiblížením prstů k sobě nastane pomyslné „cvak“ a z výřezu, který jsme skrze rámeček sledovali, je pomyslná fotografie. Tento princip „pořizování snímků do databáze našeho mozku“ budeme potřebovat při práci v expozici. Začali jsme v expozici bižuterie.

1. aktivita – mapa:

Najděte na mapě v expozici místo, kde žijete, a zkuste si vybavit jakoukoli sklářskou výrobu, kterou ze svého místa znáte. Po chvíli se všichni zorientovali a někteří věděli i o nějaké specifické výrobě v místě jejich bydliště. Prošli jsme historickou expozici sklářských kahanů, kde účastníci mohli porovnat moderní výrobu, kterou viděli v ateliéru, s historickými kahany se šlapacím měchem.

2. aktivita – focení:

U vystavené vzorkovnice vinutých perlí si účastníci pořídili 1. fotografii. Žehrali, že si příště vezmou mobily. Vysvětlila jsem, že právě proto jsme je nechali v ateliéru. Vše si fotíme na mobily, ale v hlavě nám nic nezůstane, takhle si alespoň uvědomíme, co vidíme. V pořadí 2. fotografie byla z vitríny s vystavenými skleněnými vánočními ozdobami. Nakonec jsem poslala účastníky samostatně do expozice s historickou i soudobou bižuterií, aby si tam každý vybral jeden exponát, který ho zaujme, a ten si vyfotil jako 3. fotografii do naší sbírky. Expozice je koncipovaná od několik 1 000 let starých exponátů až po současnou tvorbu.

- Expozice skla

Prošli jsme do dalšího patra muzea do expozice skla. Účastníci se rozprchlí po expozici a každého zaujalo něco jiného, bylo pro mě náročné je zkoncentrovat na společnou práci. Motivovala jsem je k návštěvě s rodiči, aby měli prostor si nerušeně prohlédnout vše, co je zajímavé, nyní potřebujeme pracovat společně.

3. aktivita – najděte nejstarší exponát expozice

Jsou tu nádobky z Egypta z přelomu letopočtů a první benátské sklo, dále nacházejí první tabulové „terčíkové“ sklo, benátské zrcadlo a první lesní sklo z českého území.

5. aktivita – opět focení

Vzniká 4. fotografie z expozice historického skla. Každý si vybral jeden exponát, který ho nejvíc zaujal, a ten vyfotil. 5. fotografie byla z vitríny skleněných cen pro výherce Českého lva, StarDance, Českého slavíka atd. Viděli jsme zde i Cenu Thálie, vysvětlila jsem účastníkům, za co se udílí, neznali ji.

6. aktivita – hledání figurek

Účastníci dostali za úkol v expozici vyhledat vystavené skleněné figurky, předky loutky Skloráda. U vitríny s figurkami jsme využili naši 1. fotografii z expozice bižuterie – skleněné vinuté perle, ze kterých jsou vyrobeny první figurky, jak si mohli již osahat v ateliéru. Viděli zde autentické figurky napříč výrobou uplynulých 100 let.

V krátké reflexi jsme zrekapitulovali výrobní techniky, přidali jsme pojem „hutní figurky“, jejichž výroba probíhala v zaniklé továrně, kterou znají ze svého bydliště.

7. aktivita – poslední focení

Ve zbytku expozice, kde je současné umělecké sklo, si každý opět vybral jednu věc, která ho zaujala a vyfotil si 6. fotografii. Opět jsem u té příležitosti zmínila vztahy mezi výtvarníkem a řemeslníkem. Pak jsme odešli zpět do ateliéru.

- Práce v ateliéru

8. aktivita – výroba fotoalba

V ateliéru sestavujeme naše album. První list do alba je z expozice bižuterie každý popíše svou fotografii exponátu, kterou si tam vyfotil (děvčata mají skleněný hřebínek a náhrdelníky, kluky zaujala spíše technika, starý sklářský stůl na výrobu korálků, kleště na mačkání skla z driket). „Vyfocené“ artefakty jsem zaznamenávala rychlou kresbou na velký list papíru. Druhý list do alba byl z expozice historického skla (váza, egyptské nejstarší sklo, skleněné figurky, zvon z kostela sv. Anny v Jablonci, který je umístěný v expozici, benátské zrcadlo). Třetí., poslední list do alba byl z expozice moderního skla (tavená plastika krystalu, kovová pyramida s průhledy tvořící optický klam, instalace René Roubíčka velkých vloček, skleněná socha prsaté paní).

9. aktivita – živý obraz „vánoční ozdoba“

Zbyly nám dvě fotografie. Jednou z nich byla vánoční ozdoba. Každý si v prostoru našel místo a vytvořil živý obraz „moje vánoční ozdoba“. Počítala jsem do pěti a pak obešla účastníky a každého se postupně zeptala, co jsou (andílek, abstraktní ozdoba, zlatý kolotoč, hvězda, korálková vánoční ozdoba). Obrazy účastníci zrušili vyklepáním těla.

10. aktivita – živý obraz „cena pro Miss figurka“

Využili jsme poslední fotografii skleněných trofejí Český lev atd. Rozdělila jsem účastníky do dvou skupin, každá skupina vytvořila živý obraz své představy trofeje pro „miss skleněná figurka“ a ve skupině se domluvili, jaké figurce by ji udělili, která figurka z expozice byla podle nich nejsympatičtější.

První skupina neporozuměla zadání, a vytvořila skleněnou cenu, kterou udělila české herečce. Druhá skupina výstižně vytvořila trofej pro skleněného dědka z expozice, který venčil psa.

- Rukodělná aktivita

Postoupili jsme k tvůrčí dílně, přičemž některé děti tradičně odmítaly rukodělnou práci, že neumí tvořit, ale všichni se nakonec pustili do práce a každý si vytvořil svou skleněnou loutku.

11. aktivita – improvizace hry s loutkou

Účastníci se opět rozdělili do skupin a s loutkami připravili krátkou improvizaci na téma „tajný noční život v muzeu“. Na přípravu měli 5 minut a čerpali ze zhlédnuté expozice a své fantazie. Následovala prezentace improvizací a reflexe, co jsme viděli.

Vznikly dvě etudy. První jako dialog dvou návštěvníků, kteří po zavíračce nemohou najít východ, a druhá s veršovaným úvodem na motiv „dvanáctá hodina odbila“ a popisující děj, ve kterém se exponáty po půlnoci rozutekly po muzeu, ale měly jen jednu minutu na to, aby se vrátily na své místo, a některé to nestihly.

- Reflexe

Účastníci opět seděli na polštářcích, kolovala duhová rybička s otázkou: Jaký zážitek nebo zkušenost z dnešní lekce nechci zapomenout? Reflektovali převážně to, co vše se dá ze skla vyrobit, pak také, že se jako národ a jako obyvatelé tohoto kraje máme čím chlubit.

Reflexe 2. lekce:

Druhá lekce pro mě byla náročná objemem aktivit. Opět jsem si uvědomila, jak moc mi chybí zkušenost a praxe. Nevím, zda to bylo únavou dětí nebo zda jsem je nedokázala dostatečně motivovat, ale závěrečné aktivitě s loutkou již nevěnovaly příliš péče.

V průběhu lekce jsem si uvědomila, že často zbytečně přebírám iniciativu sama a neumím dát prostor dětem. Např. při tvorbě fotoalba jsem se kreslení obrázků ujala automaticky já, pravděpodobně z obavy z časového limitu, ale měla jsem nechat děti, aby každý svou fotografii do alba umístil sám.

U starší skupiny jsem loutku Skloráda využila pouze okrajově a spíše jako ilustraci výrobní techniky. Zdá se mi, že to byla dobrá volba, už na jeho jméno reagovaly s jistou dávkou ironie. Jsem za tuto zkušenost ráda, že jsem si mohla ověřit v praxi, jak účelný je hravý pohádkový motiv u dětí na přelomu MŠ a ZŠ, a že děti ve věku žáků 2. stupně zase výborně reagují na dobové fotografie nebo možnost „pohrbat se“ ve sklářském písku.

Mrzelo mě, že jsem neměla možnost lekci vyzkoušet s jinou skupinou, abych měla srovnání, jak by na takto koncipovanou lekci reagovaly třeba děti zaměřené výtvarně nebo zcela technicky. Pro žáky LDO se mi tento koncept lekce zdá jako přínosné obohacení běžné výuky, kdy se dozví informace nad rámec svého okruhu zájmu.

Rukodělnou aktivitu děti nakonec v závěrečné reflexi ocenily, třebaže některé měly zprvu ostych. Cestou domů ještě navzájem komunikovaly skrze vyrobené loutky, což mě potěšilo.

3.5.4. REALIZACE 3. LEKCE

Účastníci:

Třetí lekce se uskutečnila ve středu 13. 4. 2022 v odpoledních hodinách. Lekce se účastnilo 12 dětí, 11 děvčat a 1 chlapec. Časová dotace byla 90 minut. Účastníci byli žáky Základní umělecké školy, výtvarného oboru, v Lomnici nad Popelkou s detašovaným pracovištěm v Rovensku pod Troskami. Věkové rozpětí účastníků byl 1. stupeň ZŠ. Z celé skupiny muzeum znala a navštívila pouze dvě děvčata, ostatní zatím neměli žádnou zkušenost. Koncepce lekce byla totožná s první lekcí. Protože ve skupině převažovali prvňáci, ponechala jsem lekci v časovém rozsahu i objemu aktivit jako u lekce připravované pro účastníky z mateřské školy.

Průběh lekce:

- Úvod

Účastníky jsem uvítala v muzeu, a protože mě znali, představila jsem jim pouze muzejní edukátorku, která nás opět doprovázela. Účastníci se usadili po schodech na polštářky a po kruhu si posílali skleněnou rybičku, která jim pomáhala překonat ostych z vyjadřování před ostatními. Spolu s rybkou jsem poslala otázku: Co si představíte pod pojmem muzeum? Odpovídali, že se tu vyrábí věci, ukazují různé výtvary, že tu jsou staré věci, dinosauři atp. Uvedla jsem jejich odpovědi na pravou míru a upřesnila povahu místního muzea.

Na druhou otázku: Co je kolem nás ze skla? reagovali podobně jako první skupina, jen jsme si na základě jejich odpovědí vymezili nový pojem, že máme sklo užitkové – skleničku, okno atd., a sklo dekorativní – sochu, šperk atd. Volně jsem navázala výkladem o přírodním skle a Plíniusově legendě.

Následovala krátká reflexe s otázkou: Co jsme se dozvěděli nového?

- Předvádění výroby, práce s materiály

Účastníci si osahali základní vstupní materiály pro výrobu skla a představila jsem jim vybavení dílny. Opět jsem ukázala výrobu skleněného korálku, pak hlavičku krajánka. Děti mi spontánně radily, co hlavičce ještě chybí dovyrobit.

Po dokončení výroby jsem opět ukazovala repliky figurek a představila loutku Skloráda, postup byl stejný jako v první lekci. Loutka tentokrát tolik nezaujala.

Nakonec jsem již s loutkou Skloráda vedla krátkou reflexi pro ukotvení osvojených termínů.

- Cesta do expozice skla

Krajánek Sklorád opět vyzval účastníky na cestu do expozice za jeho kamarády. Nejprve jsme si však prošli expozici historického skla, kde účastníci našli 2 000 let staré skleněné nádoby, okna, zrcadlo atd.

U vitríny s figurkami proběhla krátká reflexe pro ukotvení osvojených pojmů.

Při poslední aktivitě v expozici, zastavení u soudobého uměleckého skla, se účastníci zastavovali u jiných exponátů než při první lekci. Objevili plastiku ve tvaru „diamantu“, originální vitráž z tabulového skla někomu připomínala „knihy v knihovně“, našly se „mořské řasy“, „ledové království“ nebo „perspektivně zúžená ulice“. Nejvíce je zaujala skleněná bábovka v nadživotní velikosti, někteří v ní nacházeli i jiné podoby, třeba rozkvetlou květinu. Opět jsme řešili profesi výtvarníka a jeho spolupráci s řemeslníkem.

Ani tato skupina účastníků si nenechala ujít skleněný vláček, který je sestavený z 200 000 kusů korálků. Tato skupina neřešila, kam vláček jede, ale co to muselo dát práce sem všechny ty korálky nalepit.

Po závěrečné reflexi pod zavěšeným zvonem a předání hlaviček budoucích loutek spolu účastníci spontánně začali komunikovat již prostřednictvím těchto hlaviček a pak jsme společně odešli zpět do ateliéru.

- Rukodělná aktivita

Při tvorbě loutky bylo znát, že se jedná o skupinu výtvarně zaměřených dětí, které se bez ostychu pustily do práce. S každou nově zrozenou loutku se Sklorád opět osobně pozdravil a přivítal.

- Improvizovaná etuda – hra s loutkou

Když všichni dokončili loutku, Sklorád opět každého oslovil a zahrál si s ním krátkou improvizovanou etudu. Odpovědi loutek byly autentické. Někdo pochopil, jak dlouho to lidem trvalo, než se naučili vyrábět figurky, jiní komentovali exponáty z expozice moderního skla nebo kvitovali, že si mohli vyrobit vlastní loutku.

- Závěr

Sklorád se s účastníky rozloučil, poděkoval jim za pomoc při hledání a výrobě kamarádů a těší se, že se spolu ve světě nebo tady v muzeu opět setkají.

- Reflexe

Na závěr posílám znovu kouzelnou rybičku a otázku: Jaký zážitek nebo zkušenost z dnešní lekce nechci zapomenout? Odpovědi často reflektují bábovku z expozice, hodně je zmiňována výroba loutky nebo benátské zrcadlo.

Reflexe 3. lekce:

Po zážitku s dětmi z Montessori školy jsem vlažnějšími reakcemi na průběh lekce s touto skupinou byla trochu zklamaná. V počátku lekce některé děti neustále vše fotily – výrobu korálků, vzorky figurek, a jak jsem byla vtažena do lektorské práce, nedokázala jsem se vůči této nepříjemné aktivitě vymezit. Pomohla mi místní edukátorka, která dětem striktně řekla, že do expozice s telefonem nesmějí. Ve třetí části lekce, při výrobě loutky, už si na telefon ani nevzpomněly.

Celkově se mi tato skupina hůř zvládala. Pravděpodobně tu zahrál svou roli i vyšší počet účastníků, ale hlavně bylo znát, že vesnické děti nejsou zvyklé se pohybovat v muzejním prostředí. Po expozici pobíhaly a byly nesoustředné. Udržet jejich pozornost mi dalo velkou práci. Postavu loutky Skloráda vnímaly velice okrajově, měla jsem pocit, že jim loutkou spíše vnucuji, než aby mi napomohla v komunikaci s dětmi.

Co na tuto skupinu zafungovalo, byla rukodělná aktivita. Potěšilo mě, že alespoň jimi vyrobená vlastní loutka dokázala spustit komunikaci nejen s loutkou Skloráda, ale i mezi nimi navzájem. Jediný chlapec ve skupině, který byl také nejmladším účastníkem, si v expozici lehl na zem a odmítl jít dál (je těžko zvladatelný i v běžné výuce, takže mě to až tak nepřekvapilo). Jakmile však měl v ruce loutku, rozzářil se, se všemi živě komunikoval a neměl problém se zapojit do etudy se Sklorádem ani do závěrečné reflexe.

Opět jsem si ověřila, že časté dílčí reflexe jsou vhodná aktivita. Děti, pravděpodobně díky obecnému přehlcení informacemi, velice rychle vypouštějí předané informace a častější sumarizace osvojených pojmů a reflexe prožitého napomáhá udržet jejich pozornost v souvislostech probírané problematiky.

3.6. ZÁVĚREČNÉ ZHODNOCENÍ PROJEKTU

Zpětný pohled na všechny tři realizované lekce mého projektu ve mně vyvolává rozporuplné emoce. Na jednu stranu je tu určitá suma uspokojení, že se lekce podařilo zrealizovat, na druhou stranu si při zpětné reflexi uvědomuji, co vše by šlo udělat jinak a zda by případné změny prostředí muzea umožňovalo.

Největší otázkou pro mě zůstává, zda jsem potenciálu výchovné dramatiky využila dostatečně. A lze do práce v muzejním prostředí implementovat víc dramatických aktivit? Při zpětném hodnocení bych své lekce, nebo alespoň ty pro mladší skupinu účastníků, nedefinovala jako dramatickovýchovné, protože mám pocit, že těch skutečně dramatických aktivit tam bylo málo. Zároveň si uvědomuji, že do časové dotace 90 minut, ve které je primárním záměrem představit účastníkům expozici muzea, se více aktivit nevejde a tato věková skupina, pokud není vyloženě skupinou pracující aktivně s postupy dramatické výchovy, by se těžko v tak krátkém čase dovedla k osvojení, byť jen minima, dramatických principů. Jako nosný dramatický prvek v lekci pro mladší skupinu fungoval element loutky.

Postavu loutky pro práci s mladší skupinou jsem zvolila intuitivně a troufám si svůj záměr zhodnotit jako úspěšně zrealizovaný a funkční. Loutka mi umožnila do lekce vložit potřebný dramatický náboj a vnesla do lekce dramatický prvek. Zajímavé zjištění pro mě bylo, jak závěrečná aktivita hry s loutkou, kterou si děti vyrobily, byla pro děti přirozená, aniž by s dramatickou hrou měly předchozí výchovnou zkušenost. S postavou Skloráda komunikovaly prostřednictvím své loutky naprosto přirozeně a samozřejmě děti z Montessori prostředí i žáci výtvarného oboru.

U lekce pro starší skupinu jsem díky vyšší časové dotaci mohla zapojit více dramatických aktivit formou živých obrazů a improvizčních her. Díky spolupráci se skupinou, která měla s dramatickou prací zkušenost, jsem si to mohla dovolit. Pokud bych lekci realizovala s jinou skupinou než se žáky LDO, domnívám se, že tyto základní dramatické dovednosti by po bližším vysvětlení principů zvládly i děti, které s dramatickou výchovou běžně nepracují.

Jsem moc ráda, že jsem měla možnost alespoň u lekce pro mladší děti vyzkoušet si ji dvakrát s různou skupinou účastníků. Nejsem s to zpětně zhodnotit, zda prvotní vlažnější reakce druhé skupiny na postavu krajánka Skloráda byla způsobena mou nesprávnou a nedostatečnou motivací, nebo povahou skupiny, na to bych potřebovala názor vnějšího pozorovatele. Osobně se domnívám, že tu svou roli zahrálo víc faktorů – větší počet účastníků, určitá únava dětí po cestě hromadnou dopravou a pravděpodobně i můj zainteresovaný postoj k této skupině, kterou jsem vedla nejen jako lektor, ale i jako doprovodný pedagog. Nicméně závěrečná dramatická práce s loutkami byla u obou skupin stejně spontánní a otevřená.

Jako velké úskalí a specifikum mého projektu vnímám povahu představovaného materiálu. Expozice skla je opravdu specifická a domnívám se, že vylučuje aktivnější dramatickou práci přímo v expozici. Z toho důvodu jsem u starší skupiny zvolila aktivitu „focení na harddisk mozku“, abych děti motivovala k soustředěnějšímu vnímání toho, co vidí, protože bylo nutné jejich vjem uchovat pro pozdější práci v jiném prostředí, než je samotná expozice. I tak se mi zdálo, že byt měly děti na starosti pouze 6 fotografií, nebylo pro ně snadné si je později vybavit. Nicméně se domnívám, že tato aktivita byla funkční a svůj účel z velké části splnila.

Pokud bych ve svých lekcích něco upravila, snažila bych se nalézt větší prostor pro volný pohyb dětí po muzeu. Víím, že to není úplně záměr edukační lekce, ale vnímala jsem, že obzvlášť děti, pro které bylo muzeum zcela nový svět, by uvítaly větší svobodu ve vlastním objevování. Z toho mi vyplývá, že je vhodné při plánování lekce brát v potaz i to, zda skupina účastníků již dané prostředí zná, či nikoli, a mít pro oba případy vhodné varianty, protože vnímání účastníků i jejich potřeby jsou jiné, když pracují v prostředí, které už mají trochu objevené, anebo je-li pro ně zcela nové.

Při plánování lekce jsem záměrně nechtěla jít cestou pracovních listů, domnívám se, že děti jsou všemožným vyplňováním přehlčené a že je pro ně dobré ulevit mozku a využívat pouze pozorování a aktivní vnímání toho, co je kolem nich. Tento záměr mi průběh lekcí posvětil. Zvolená koncepce využívala jiných nástrojů pro podnícení aktivního pozorování a myslím, že dostatečně.

Příjemnou zkušeností pro mě byla jednoznačně rukodělná aktivita. I výsledek této práce, skleněná loutka, se jeví vzhledem k tématu jako vhodný prvek. Bylo pro mě velkým překvapením, a v tom nejlepším smyslu slova, jak děti na vytvořenou loutku reagovaly a jak efektivně loutka prolomila ostych v komunikaci celé skupiny. Domnívám se, že pokud by skupina byla složená z dětí, které se předem neznají, což jsem si nemohla ověřit, neboť jsem takovou skupinu k dispozici neměla, fungovala by zde loutka i jako dobrý prostředník ke snazšímu seznámení.

Co jsem si jednoznačně ověřila je že není dobré být lektor a doprovodný pedagog v jednom. Bylo pro mě mnohem snazší a přirozenější pracovat se skupinou, za kterou jsem nenesla osobní zodpovědnost jako doprovod. Zdvojení rolí mi rozhodně neprospělo, ovlivnilo mou koncentraci i schopnost celkové

nezaujaté reflexe realizované lekce, protože jsem vše vyhodnocovala přes další aspekt osobního vztahu k účastníkům lekce.

Uvědomuju si, že takto koncipovaná lekce není uchopitelná pro řadového muzejního edukátora. Dovednosti, které mám jako činný sklář, výtvarník a pedagog výchovné dramatiky mi umožnily do lekce zařadit předvádění výroby, rukodělnou aktivitu i dramatickou hru s loutkou, což jsou dovednosti, které by běžný edukátor pravděpodobně musel řešit spoluprací s patřičnými odborníky, pokud by chtěl tyto prvky do programu zařadit, a tím by se průběh lekce zkomplikoval. Při zpětném hodnocení projektu si uvědomuji, že mám díky své životní zkušenosti dětem co nabídnout. Zároveň vnímám riziko roztržitosti lekce, ale doufám, že se mi to v tomto případě nestalo, že zvolená dramaturgie lekce byla ukotvená v jednom tématu a zvolené činnosti a aktivity se navzájem podporovaly a doplňovaly.

Zpětně vnímám velký potenciál postavy loutky Skloráda. Jeho životní příběh by šel nejen v rámci již zrealizovaných lekcí mnohem více rozvinout. Dovedu si představit, že v prostředí muzea skla by mohl být nosným prvkem projektů, které by systematicky návštěvníky seznamovaly s historií, výrobními technikami a současností sklářské tvorby a výroby. Zároveň by mohl obstát také jako literární postava, prostřednictvím které by se dalo pracovat s písemnými artefakty bájí nebo pověstí z tohoto oboru.

ZÁVĚREČNÁ REFLEXE

Celý proces tvorby a následné realizace projektu „Na počátku bylo zrnko písku“ byl pro mě nesmírně zajímavou zkušeností. Již prvotní ohledávání prostoru muzea bylo přínosným zážitkem, vnímala jsem, jaký potenciál pro dramatickou hru se skrývá všude kolem nás. Zároveň si uvědomuji své velké limity ve schopnosti tento potenciál využít, nicméně věřím, že tato schopnost je z velké části přímo úměrná délce praxe a objemu zkušeností.

Třebaže tvorba a vedení muzejní lekce pro mě byla velice hezkým a přínosným zážitkem, byl pro mě celý proces i velice náročný. Nároky, které systém klade na muzejního edukátora jsou obrovské, a i muzejní edukátorka z jabloneckého muzea mi potvrdila, že se tato práce nedá dělat dlouhodobě. Míra úkolů, která na edukátorovi leží, je veliká. Je nutné, aby edukátor byl tvořivý a nápaditý, protože musí neustále vymýšlet nové programy. Součástí jeho práce je také propagace programů a oslovování veřejnosti a zároveň je sám realizátorem těchto programů.

Ověřila jsem si, že nabídnout výtvarně zaměřeným dětem dramatickou aktivitu, a naopak děti z divadelního prostředí vést k práci rukama, je správná cesta. Toto vzájemné obohacování rozšiřuje jejich obzory a zvyšuje schopnost být flexibilnější, a to i v běžných životních situacích. Často je to totiž pouze domněnka dítěte, že je na něco nešikovné, a když se může v rámci svého oboru dotknout jiného oboru, je to vždy pozitivní vjem.

Každopádně zkušenost, kterou mi realizace projektu přinesla, je pro mě nesmírně cenná. Vyzkoušela jsem si zcela jiný přístup k práci se sklem, než na který jsem byla doposud zvyklá, a za to jsem vděčná.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BRYCHTA, Jaroslav a VOLF, Miloš B.. *Živé sklo*, SNTL – Nakladatelství technické literatury, Praha 1977

BUDÍNSKÁ, Hana. *Hry pro šest smyslů*, Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, Praha 2017, ISBN 978-807068-323-1

GOMBRICH, Ernst Hans, překlad: TŮMOVÁ, Miroslava. *Příběh umění*, Argo, Praha 2006, ISBN 80-7203-143-0

HLAVEŠ, Milan. *Skleněné figurky*, Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou, Liberec 1998

HRNEČKOVÁ, Anna. *Současná galerijní edukace v České republice*, Tvořivá dramatika. 2017, roč. XXVIII, č. 3, s. 4-11. ISSN 1211-8001

JIRÁSEK, Václav, BLECHA, Jaroslav a JIRÁSEK, Pavel. *Česká loutka*, KANT, Praha 2008, ISBN 978-80-86970-23-3

LANGHAMER, Antonín a HLUBUČEK, Martin. *Jaroslav Brychta, spoluzakladatel a tvůrce železnobrodského skla*, Město Železný Brod, 2014, ISBN 978-80-260-6737-5

LEŠTINA, Vladimír. *Vytváříme loutky pro tvořivou hru dětí*, Portál, Praha 1995

MACHKOVÁ, Eva. *Jak se učí dramatická výchova*, Akademie múzických umění, Praha 2007, ISBN 978-80-7331-089-9

MACHKOVÁ, Eva. *Úvod do studia dramatické výchovy*, IPOS, Praha 1998, ISBN 80-7068-103-9

MAŇÁK, Josef. *Výukové metody*, Paido – edice pedagogické literatury, Brno 2003, ISBN 80-7315-039-5

MAŽÁROVÁ, Monika. *Lektorské dovednosti v muzeu*, Moravské zemské muzeum Brno, Brno 2018, ISBN 978-80-7028-515-2

MIKOLÁŠEK, Vladimír. *Ďáblův doktor*, Severočeské nakladatelství v Ústí nad Labem, Ústí nad Labem 1987

MRÁZOVÁ, Lenka. *Tvorba pracovních listů*, Moravské zemské muzeum Brno, Brno 2013, ISBN 978-80-7028-403-2

PALATA, Oldřich. *Skleněný svět Jaroslava Brychty*, Severočeské muzeum v Liberci, Liberec 1995

PEŠATOVÁ, Zuzana a URBAN, Stanislav. *Jaroslav Brychta, monografie*, Severočeské krajské nakladatelství, Liberec 1963

PETROVÁ, Sylva. *České sklo*, Vysoká škola uměleckoprůmyslová, Praha 2018, ISBN 978-80-87989-50-0

PREUSSLER, Otfried, překlad: BERAN, Ladislav Josef. *Moje knížka o Krakonošovi, Dva tucty příběhů o pánu Krkonoš a tři k tomu*, Vyšehrad, Praha 1998, ISBN 80-7021-276-4

RODOVÁ, Veronika. *Dramatická výchova v muzeu*, Moravské zemské muzeum Brno, Brno 2016, ISBN 978-80-7028-468-1

ŠOBAŇOVÁ, Petra. *Expozice jako místo pro vzdělávání*, Moravské zemské muzeum Brno, Brno 2017, ISBN 978-80-7028-494-0

TOMÁNEK, Alois. *Podoby loutky*, Nakladatelství AMU, Praha 2016, ISBN 978-80-7331-388-3

ULRYCHOVÁ, Irina. *Drama a příběh*, Akademie múzických umění, Praha 2007, 978-80-7331-096-7

SEZNAM PŘÍLOH

Fotografická příloha	58
Fotodokumentace 1. lekce	62
Fotodokumentace 2. lekce	68
Fotodokumentace 3. lekce	74
Scénář lekce	80

FOTOGRAFICKÁ PŘÍLOHA

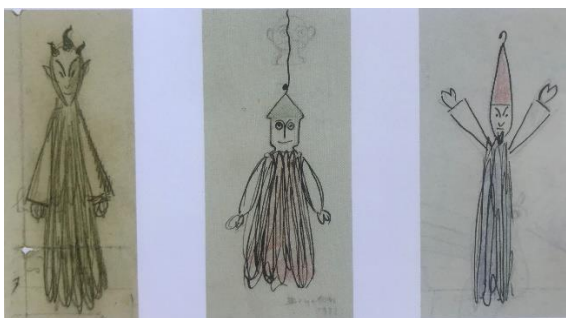
HISTORICKÁ BUDOVA MUZEA

MODERNÍ PŘÍSTAVBA MUZEA

JAROSLAV BRYCHTA

SKICY KORÁLKOVÝCH FIGUREK 1921

REPLIKA DRÁTKOVÉ FIGURKY

REPLIKA SKLENĚNÉHO ŠPENDLÍKU

REPLIKA TAŽENÉ FIGURKY

REPLIKA VINUTÉ FIGURKY

FOUKANÁ FIGURKA

LOUTKA KRAJÁNKA SKLORÁDA

LOUTKA Z RUKODĚLNÉ AKTIVITY

HLAVIČKY NA DĚTSKÉ LOUTKY

FOTODOKUMENTACE 1. LEKCE

ÚVOD

PRÁCE U KAHANU

PŘEDSTAVENÍ KRAJÁNKA SKLORÁDA

VÝVOJOVÉ FÁZE SKLENĚNÉ FIGURKY

EXPOZICE HISTORICKÉHO SKLA

EXPOZICE FIGUREK

EXPOZICE MODERNÍHO SKLA

SKLENĚNÝ VLÁČEK

RUKODĚLNÁ AKTIVITA

SKLORÁD VÍTÁ NOVÉ KAMARÁDY

KOMUNIKACE DĚTÍ SKRZE LOUTKU

LOUČENÍ SE SKLORÁDEM

FOTODOKUMENTACE 2. LEKCE

ÚVOD

PRÁCE U KAHANU

PŘEDSTAVENÍ SKLENĚNÉ LOUTKY

VÝVOJOVÉ FÁZE SKLENĚNÉ FIGURKY

EXPOZICE BIŽUTERIE

KAHAN SE ŠLAPACÍM MĚCHEM

„FOCENÍ“

EXPOZICE HISTORICKÉHO SKLA

EXPOZICE FIGUREK

EXPOZICE MODERNÍHO SKLA

ŽIVÉ OBRAZY VÁNOČNÍCH OZDOB

ŽIVÉ OBRAZY CENY „MISS FIGURKA“

UKODĚLNÁ AKTIVITA

ETUDA S LOUTKOU

FOTODOKUMENTACE 3. LEKCE

ÚVOD

PRÁCE U KAHANU

VÝVOJOVÉ FÁZE SKLENĚNÉ FIGURKY

EXPOZICE HISTORICKÉHO SKLA

EXPOZICE FIGUREK

EXPOZICE MODERNÍHO SKLA

ROZDÁVÁNÍ HLAVIČEK PRO LOUTKY U ZVONU

UKODĚLNÁ AKTIVITA

ETUDY LOUTEK SE SKLORÁDEM

ZÁVĚREČNÉ ROZLOUČENÍ S KRAJÁNKEM SKLORÁDEM

SCÉNÁŘ LEKCE

NA POČÁTKU BYLO ZRNKO PÍSKU

dramatickovýchovná dílna v muzejním vzdělávacím programu

Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou

Lektor: Kamila Parsi Žďárská

* aktivita pouze pro starší skupinu (časová dotace 120 minut)

** aktivita pouze pro mladší skupinu (časová dotace 90 minut)

SCÉNÁŘ LEKCE:

ATELIÉR:

- Přivítání účastníků dílny lektorem v prostoru ateliéru, naladění skupiny. Co nás čeká? (5 minut)
- Uvedení do problematiky (5-10 minut)
 - Kde jsme? Co je muzeum? Čím je specifické muzeum v Jablonci nad Nisou? Co je sklo? Co vše je kolem nás ze skla?
 - Předvedení práce u kahanu – výroba korálku a hlavičky loutky, se kterou se bude následně pracovat. Děti si mohou osahat vstupní materiály a suroviny pro výrobu skla. (10 minut)
 - Krátká reflexe, co jsme se dozvěděli nového?
- Práce s loutkou, práce s materiály (10-15 minut)
 - Dětem se představí skleněná loutka krajánka Skloráda, povypráví svůj příběh, kde se tu vzal, co dělá atd.
 - Vysvětlení vývojových fází vzniku skleněné figurky v horizontu uplynulých 100 let, ukázky typů figurek na replikách, které si děti mohou osahat.
 - Krátká reflexe, jaké druhy figurek máme?
- Přejít z ateliéru do expozice po hlavním schodišti (5 minut)
 - ** Motivace – Sklorád vyzve děti, aby mu v expozici pomohly najít jeho kamarády, jde s dětmi, ukazuje jim cestu a provází je expozicí (malé děti pouze do expozice skla).
 - * Motivace – lektor s dětmi natrénuje „focení“ – do rámečku z prstů si dítě usadí výseč prostoru a „cvaknutím“ prstů k sobě danou výseč

„vyfotí“, děti si v expozici budou takto sbírat obrázky do svého alba v hlavě pro pozdější práci.

EXPOZICE:

- * Expozice bižuterie (15 minut)
 - Lektor ukáže dětem mapu, kde vyhledají každý své bydliště. Jakou výrobu skla znám ze svého města (vesnice)? Na ukázkách kahanů lektor dětem dovysvětlí vývoj kahanové výroby. Co jsme viděli v ateliéru, co vidíme zde? Děti si uvědomí souvislosti a vývoj oboru.
 - Lektor s dětmi prochází sortiment perliček, pozastaví se u ručně vinutých perlí a poukáže na souvislost s prvními fázemi vývoje skleněné figurky – zde si děti vytvoří první fotku, druhá fotka bude od vitríny s vánočními ozdobami, třetí ze zbytku expozice, kterou projdou s lektorem již bez komentáře – každý si vybere jednu věc, která ho zaujme a tu si vyfotí.
 - Fotky si každý pečlivě „uschová“ a postranním schodištěm společně projdou do expozice skla.
- Expozice skla (** 25 minut, *20 minut)
 - ** Prohlídka expozice historického skla, děti vyhledávají nejstarší sklo, terčíková okna, zrcadlo, lesní sklo.
 - ** Loutka děti pošle do expozice, aby se poohlédly po jeho kamarádech, ale pomalu a potichu, aby je nevylekaly.
 - ** U vitríny s figurkami se sejdou, Sklorád vypráví, kde a koho z nich potkal, kdo je nejstarší a další podrobnosti, aby se děti s figurkami co nejlépe seznámily a všímaly si detailů a souvislostí. Děti se mohou ptát, co je zajímavé. Druhé zastavení bude u hutních figurek, Sklorád opět okomentuje exponáty.
 - ** V závěru skupina volně projde expozicí směrem ke zvonu, každé dítě si cestou vybere jednu věc, která ho nejvíc zaujme a ostatním řekne, co pro něj zobrazuje. U zvonu děti dostanou od Skloráda korálek – hlavičku své budoucí loutky.
 - ** Krátká reflexe, co jsme cestou zažili, viděli? (pokud zbude čas, ukázat dětem vláček)
 - * Skupina přijde do expozice skla postranním schodištěm, v této části expozice děti vyhledávají první výrobky ze skla z přelomu letopočtů, terčíkové tabulové sklo, lesní sklo, zrcadlo atd. (jako vývojové fáze skla, které nás obklopuje v běžném životě). Děti si každý vytvoří jednu fotku produktu, který ho nejvíc zaujme.

- * Další zastavení bude u vitríny se skleněnými cenami a vytvoření dalšího foto.
- * Poslední zastavení bude u vitrín s figurkami, lektor popíše jednotlivé vývojové fáze, zde využijeme první fotku z našeho alba „vinuté korálky“, abychom pochopili souvislosti výroby a navázali na informace získané v ateliéru na začátku dílny. Cestou k východu z expozice si každý na závěr vyfotí jeden exponát z expozice současného skla, který je mu z nějakého důvodu blízký.
- Skupina se vrátí hlavním schodištěm do ateliéru.

ATELIÉR:

- * Práce s technikami dramatické výchovy (20 minut)
 - Zbylo nám 5 fotografií (vinutky jsme již využili u figurek v expozici skla). Lektor na velký papír píše názvy fotografií, které si děti vyfotily v expozici – 1) exponát z expozice bižuterie, 2) exponát z historické expozice skla, 3) exponát ze současné sklářské tvorby z expozice. Vznikne pomyslné společné fotoalbum sloužící jako rekapitulace a reflexe prohlídky expozice.
 - Práce se živými obrazy – zbylé dvě fotografie děti ztvární pomocí živého obrazu – 1) každý sám za sebe vytvoří živou sochu vánoční ozdoby visící na stromečku, kterou si v expozici vyfotil, lektor děti obejde a koho se dotkne, ten řekne, co je za ozdobu, 2) vytvoří se dvě skupiny, a každá vymyslí živý obraz skleněné ceny „Miss skleněná figurka“ pro nejsympatičtější skleněnou figurku z expozice – a) všestranné využití skla, b) za každým návrhem je výtvarník, bez nápadu nelze nic vyrobit, stejně jako bez šikovných rukou je nápad k ničemu (příprava 5 minut, pak vzájemná prezentace, kratičká reflexe, co jsme viděli, jaká figurka je pro mě tou Miss).
- Práce se sklem / loutkou (**25 minut, *20 minut)
 - Každé dítě si (**s dopomocí lektora) vyrobí svou loutku.
 - ** S loutkami proběhne krátká reflexe (lektor ji vede prostřednictvím loutky Skloráda), každé dítě kratičkou improvizací prostřednictvím své loutky sdělí ostatním, co si z výpravy za figurkou pamatuje, co ho zaujalo atd.
 - ** Rozloučení se Sklorádem, který bude dál putovat světem, každé dítě si svou loutku bere s sebou. Zase se někdy třeba sejdou v muzeu nebo na jiné výpravě za sklem. Co bych popřál krajánkovi na cestu prostřednictvím své loutky?

- * Improvizace, plná hra – děti opět vytvoří dvě skupiny a připraví si s loutkami krátkou improvizaci na téma tajný noční život v muzeu, čerpají z informací z expozice a své fantazie (příprava 5 minut, pak vzájemná prezentace, kratičká reflexe, co jsme viděli).
- Závěrečná reflexe již bez loutek. (5 minut)
 - Jaký zážitek nebo zkušenost z dnešní lekce nechci zapomenout?